

Biblioteka Centrum Kształcenia Ustawicznego Ekonomistów
w Chorzowie

Powtórka z epok – *Dwudziestolecie międzywojenne*

„Płonąca żyrafa” – Salvador Dali

Świat między wojnami

Daty graniczne: 1918-1939

- **1918**
- koniec I wojny światowej (Polska niepodległym państwem)
- **1922**
- powstanie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich
- **1922**
- marsz na Rzym Mussoliniego – zamach stanu – dyktatura partii faszystowskiej we Włoszech
- **1929-1933**
- wielki kryzys gospodarczy w Stanach Zjednoczonych i Europie
- **1933**
- Hitler kanclerzem Rzeszy (nazizm doktryną panującą w Niemczech)
- **1938**
- anszlus Austrii (włączenie do Niemiec)
- **1938-1939**
- zabór Czechosłowacji przez Niemcy
- **1939**
- agresja Niemiec na Polskę

Poglądy filozoficzne międzywojnia:

behawioryzm, freudyzm, egzystencjalizm, pragmatyzm, katastrofizm, surrealizm

Nowe tendencje w poezji:

ekspresjonizm, awangarda poetycka, futuryzm, dadaizm, nadrealizm i neoklasycyzm

Tematem nowej poezji:

Technika, miasto, maszyny, tłum

Ekspresjonizm

Ojczyzną nurtu były Niemcy. Ważne było prezentowanie i uzewnętrznianie tego co tkwi głęboko w człowieku. Poezja musi wyrażać wnętrze – jak w obrazie Muncha pt. **Krzyk** materializuje i obrazuje, zdawałoby się abstrakcyjne zjawisko.

Awangarda poetycka

Rozwinęła się we Francji. Czołowym przedstawicielem był Guillaume Apollinaire.

Twórcy awangardy głosili swobodny tok rozumowania oraz poezja ma być kreatywna – czyli powołująca do istnienia nowy świat, który dotąd istniał tylko w wyobraźni poety.

Futuryzm

Nakazywał całkowite odcięcie się od przeszłości, a spojrzenie ku przyszłości (futurus). Za temat poezji obrali sobie cywilizację miast i technikę. Hasło futurystów brzmiało: „Ryczący automobil jest piękniejszy niż *Nike z Samotraki*”. Ponadto głosili, że wojna to jedyna higiena świata. Przedstawiciele futuryzmu Filippo Marinetti i w Rosji Włodzimierz Majakowski.

Rosyjscy wielcy poeci: Jesienin, Achmatowa, Błok, Majakowski,

Osip Mandelstam, Borys Pasternak –poeta, pisarz, autor słynnej powieści **Doktor Żywago** zakazanej w Związku Radzieckim.

Dadaizm

Rozwinął się w Szwajcarii, nazwę swą wzięty od zabawki niemowlęcej. Dadaści głosili: „Włóżcie słowa do kapelusza, wyciągnijcie na chybił trafił, a otrzymacie poemat dada”. Kierunek ten stał się początkiem kierunku w malarstwie – *collage*.

Surrealizm

Jest konsekwencją realizacji psychoanalizy w literaturze i sztuce. Surrealiści zapragnęli utrwalić sen, wizję, halucynacje – będą je malować i rekonstruować słowem.

Nowy cel w sztuce – kilka zasad:

- Sztuką jest wszystko, co wyraża uczucie lub widzenie świata.
- Nie ma jedyne ustalonego raz na zawsze kanonu piękna.
- Konstrukcja i montaż – to pojęcia, które określają nową sztukę. Atelier artysty jest czymś na kształt laboratorium.

Nowe nurty w sztuce:

- * abstrakcjonizm – oderwanie od rzeczywistości i naśladownictwa.

* kubizm – jego twórca Pablo Picasso, który naturalne kształty sprowadził do form geometrycznych

* surrealizm – kierunek, który uwalnia wyobraźnię artysty od nakazów, pozwala eksponować sen, wizje, głębsze pokłady psychiki ludzkiej.

Nowy typ powieści

- **Marcel Proust – *W poszukiwaniu straconego czasu*** – podróż w głąb psychiki człowieka. Istotą utworu jest nowatorska narracja. Autor sięga w głąb świadomości.
- **James Joyce- *Ulisses*** – powieść strumienia świadomości, monolog wewnętrzny jest wiernym zapisem procesu myślenia bohaterów.
- **Franz Kafka – *Proces*** – świat ukazany jako koszmar bohatera, czyli everymena (czyli człowieka – każdego).
- **Tomasz Mann – *Czarodziejska Góra, Buddenbrookowie, Doktor Faustus*** (symbol, intelektualizm, uniwersalizm).
- **John Galsworthy – *Saga rodu Forsythe'ów***
- **Erich Maria Remarque – *Na Zachodzie bez zmian***
- **Michaił Bułhakow – *Mistrz i Małgorzata***
- **Antoine Saint-Exupery – *Ziemia, planeta ludzi***

Dwudziestolecie międzywojenne w Polsce

Zdarzenia

- 11 listopada 1918 – odzyskanie niepodległości
- 1920 – wojna polsko-sowiecka
- 1926 – przewrót majowy
- 1938 – pakt Ribbentrop-Mołotow, zwany czwartym rozbiorem
- 1939 – agresja Niemiec na Polskę

Mapa literacka polskiego dwudziestolecia

POEZJA

Ugrupowania poetyckie

- Skamander
- Futuryści
- Awangarda Krakowska
- Druga Awangarda

Poeci indywidualiści

- Władysław Broniewski
- Maria Pawlikowska-Jasnorzewska
- Czesław Miłosz
- Bolesław Leśmian
- Leopold Staff

PROZA

- Stefan Żeromski – *Przedwiośnie*
- Maria Dąbrowska – *Noce i dnie*
- Zofia Nałkowska – *Granica*
- Witold Gombrowicz – *Ferdydurke*
- Bruno Schulz – *Sklepy cynamonowe*
- Witkacy – *Nienasycenie, Narkotyki, Niemyte dusze*
- Juliusz Kaden-Bandrowski – *Generał Barcz*
- Tadeusz Dołęga-Mostowicz – *Kariera Nikodema Dyzmy*

DRAMAT

- Stanisław Ignacy Witkiewicz – *Szewcy, W małym dworku*
- Tadeusz Rittner – *W małym domku*
- Jerzy Szaniawski – *Żeglarz*